

Голодомор 1932–1933 рр.

**Скільки ж
насправді було
жертв?**

Під час
Голодомору
1932–33 років,

організованого радянським режимом в Україні, загинуло приблизно 3,9 млн. осіб – такі результати останніх досліджень наводять представники Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України. Між тим, українська діаспора в країнах Заходу, а також частина європейських політиків і дипломатів від часу Голодомору і дотепер оперують цифрами, які свідчать, що кількість жертв сягає понад 7 мільйонів.

Реальна кількість українців, загиблих внаслідок штучного голоду, є значно більшою, ніж цифри, які наводять демографи, бо ті спираються у своїх розрахунках на радянську статистику, яка часом свідомо фальшувалася.

Голодомор очима очевидців

«– Од голоду
мерли як мухи і
старі, і малі, –
розповідає

дев'яносторічна **Марія Волошин** із села Піски Бобровицького району на Чернігівщині. – Затягали в колгосп, щоб писалися, а люди не хотіли. Хоч з мосту да в воду. Дак ходила така бригада і ну до грамини, до зернини побрали усе, що є в нас. І копи, і снопи забирали, і зерно забирали. І осталися люди без нічого й попухли. Ноги такі були пухлі як колоди. Голодні, ну голоднюсенькі. Нас було четверо дітей і ми ходили й просили по людях. А там тим, що в колгоспі пололи тютюн, дак їм варили супок коє-якой. То ми, діти, пішли просити і вони висипали нам в каструльку той супок. Дак ми, понесем же батьку додому. Ми вже і так будем, да хоть би батьку. Пришли, да батька вже нема, батько вмер і вже заховали. Тоді так: вмер – яму викопали, кинули, оце і все. Я і тепер знаю, де та могила над канавою. І в

матки такі ноги пухлі були, то думали, шо і мати умре. Вижили як? Навесні акацію рвали, медунки рвали – клевер, да траву таку бурочки. І ще й гонили, щоб не збирали ті квіточки медунки, бо вони колгоспні! Їх сушили, да товкли у ступі, да таке як чорне борошенце виходило. Водою розводили, пекли такі дерунці. Їсти його не можна було, а їли. Що попало, то і їли.»

**Котенко Катерина
Никифорівна,**

розповідає:
«У двадцять
дев'ятім усеньке
забрали у колхоз.

Нічо не оставили
нам. А хто не

віддав у колхоз, того у Сібір, на Соловки. А зтуда ніхто й не вернувся. А вже опосля 33-го боялися згадувать, шо то і коні були в нас, і воли були, і земля була. Не-не, і про голод не можна було говорити. Не було голоду! А він був страшний. Мерло багачько, а асобієнно діти.

Бо все позабирали, а їсти не було чоґо. Оце в марті люди і посипались. А весною траву їли, листя об'їдали. У нас там абрикоса була і прийшло душ десять, пухлі такі від голоду. Обтрусили ті абрикоси, а вони ж ще зелені, косточки поразбивали й поїли. А ранком ми глядь! А вони усі мерлі лежать. Ну то скинули у ярк, землею попритрусювали. Людей не ховали – сил не було.»

Найбільше страждали від голоду діти. Вони часто ставали жертвами канібалізму. Ось що про це розповідає **Козир Іван Васильович.**

Голодомор 1932–1933 рр.

«Там в кінці нашого села Нечволодівки жила така Орина. У неї було троє дітей. Спершу не стало Колі. Вона каже: – Забрала тітка. А те, що появилось м'ясо, його так їли, а ніхто не інтересовався. А потім не стало і другої дитини.

Ну дочка насторожилася, вона сказала людям. З сільської ради приїхали там голова і уповноважений. І вони прийшли туди і найшли і м'ясо, і кістки, і черепи. І склали їй у ящик і заставили її нести, ту полуненормальну людину, нести через усе село. Патом її забрали, посадили. А тут рядом були такі Кисленки. Умер батько. Два хлопці у нього були і не хоронили батька довго, може тиждень. А патом заходились хоронити, а там одні кістки лежали, вони об'їли. Ну вобщем, это страх.»

«Всі люди голодували. У сусідів наших мати померла. То вони її знесли в погріб і їли, їли по кусочку. Помре хто не-будь, то його і з'їдять. Голод такий був, що люди вдавалися і до людодїства, їли мертвятину. Моя мама давала тим дітям через вікно лушпайки картоплі. І так виживали. Хліба навіть в очі не бачили. В очах все паморочилось від голоду. Всі худі. Їли лободу, кропиву, пшінку, картоплю гнилу копали. З братом шукали мишачі норки. Пам'ятаю, як мама наварить супу (з води) із лободою або кропивою, то ми його поїмо і підемо на вулицю. Щось ходити дивитися, щоб не думати про те, що хочемо їсти. Підемо з братом, ляжемо на траву та й почнемо качатися, щоб якось забути про голод. А животи у нас пухлі, болять. Бідували дуже».

Перші згадки преси про Голодомор

Першим про голод в СРСР повідомив англійський журналіст Малкольм Магерідж в грудні 1933 року, пише дослідник Станіслав Кульчицький. У трьох статтях в газеті Manchester Guardian журналіст описав свої гнітючі враження від поїздок по Україні та Кубані, розповівши про голод серед селян.

Після першої ж його статті радянська влада заборонила іноземним журналістам їздити по уражених голодом територій країни.

Історія на екрані

«Живі» – фільм про український голод у світовій історії. Спогади страшного дитинства, тих часів, коли у батьків забирали всю їжу, села вимирали з голоду, а ті, хто виживав, став «армією рабів». Тепер вони дорослі, і зі сльозами на очах згадують ті часи й кажуть: краще б вони не народжувалися.

«Українська ніч 33-го» - фільм про Голодомор вже незалежної України. Саме у цій стрічці викладені факти, які раніше не були почуті суспільством, зазначають експерти. Фільм створений на основі кіно- та фотодокументів. За деякі з кадрів автори заплатили своїм життям, адже за зйомки голодуючих українців у 1933 році розстрілювали.

Фільм складається з чотирьох серій – «Страх», «Жах», «Гільйотина» та «Справа Грушевського». У кожній із частин автори наголошують, що Голодомор – це загальнопланетарна трагедія, як і світові війни.

Події 1932-1933 рр. стали частиною нашої історії. Тому давайте не забувати ті важливі

епізоди, що вплинули на формування нас із вами. Назавжди у наших серцях...